

Da je svaki mljekarski pogon barem 50% vezan na neko određeno tržište. Štaviše, mnogi mljekarski pogoni su se uopće razvili uporedo s ovim ili onim tržištem i prema zahtjevima dotičnog tržišta stvorili su svoj proizvodni program i proizvodnju za stvaranje zalihe.

3. Odnos prema unutrašnjoj organizaciji. Unatoč industrijskom uređaju mljekarskih pogona uspjeh njihova rada jest i bit će uvijek u znatno većoj mjeri zavisan o stručnoj kvalifikaciji, radnoj disciplini i moralnim kvalitetama zaposlenog osoblja, nego ma u kojoj drugoj industriji. Zašto?

Počnimo opet s onom osnovnom razlikom između mljekarstva i bilo koje industrije: sirovina se skuplja svaki dan. S time je ujedno već rečeno, da se kvaliteta sirovine mijenja od dana do dana i da svaki dan ponovno počinje briga i rad oko kvalitete. To zahtijeva relativno mnogo osoblja, ali također veću sposobnost, savjesnost, skrb i predanost poslu, jer je dovoljan samo jedan mali propust na samo jednome mjestu, da se uništi trud cijelog kolektiva. Ako se i izluči slabo mlijeko kod samog primitka, ipak u cijelom daljnjem postupku potrebna je izvanredna skrb i sposobnost kao možda ni u kojoj drugoj proizvodnji.

I sa zdravstvenog gledišta radni su uvjeti u mljekarama teški. Obično se radi kod velike vlage, na betonu, kod neprestanih promjena temperature, na propuhu i t. d. Nema uobičajenog nedjeljnog odmora; ni najlošije vrijeme ne smije smetati ili zaustaviti rad. Sve to zahtijeva od zaposlenog osoblja izvanrednu fizičku sposobnost i ustrajnost.

Mlijeko, a djelomično i proizvodi, takve su prirode, da su uvijek moguće veće ili manje krađe, patvaranja i t. d. Svakidašnja kontrola razmjerno je skupa, teško provediva, obično i prespora, pa zbog toga donekle i problematična. Zato osoblje zaposleno u mljekarama pored stručne kvalifikacije mora imati i moralnu, a prije svega svijest, koliko je važan rad svakog radnika ili radnice.

Dakako, to su samo glavne razlike između mljekarstva i ostale industrije. Kad se dakle zauzimamo za izgradnju mljekarstva kao industrije, kad dokazujemo nužnost i koristi te izgradnje, moramo biti svjesni o tim razlikama, jer ćemo samo tada pravilno ocijeniti rad i ostvarenje mljekarske industrije.

Ing. Moma Stambolić, Kranj

KAKO JE ORGANIZIRANA ZADRUŽNA MLJEKARA KRANJ—ČIRČE?

(Nastavak)

3. Prerada mleka i prodajne cene mlečnih proizvoda

S obzirom na praksu učenika Mlekarske škole, mlekara preraduje raspoložive viškove mleka u razne tvrde, polutvrde i meke sireve, maslo i razne dezertne-topljene sireve u moderno uređenoj topionici, koja je nabavljena iz inostranstva početkom 1952. godine.

I u pogledu prerade, kako i u količini otkupljenog mleka, bila je 1954. »rekordna« godina. Još nikada dotada nije preradeno preko 1 miliona litara mleka.

Prerađene količine mleka po godinama:

1952.	718.788 litara mleka ili 26,11% od otkupa
1953.	503.958 litara mleka ili 20,83% od otkupa
1954.	1.053.653 litara mleka ili 29,52% od otkupa

Proizvedene količine sireva:

tvrdi sirevi:	meki sirevi:	maslo:	jogurt:
1952. 40.974 kg.	1952. 25.583 kg.	1952. 16.707 kg.	1952. 53.552 kg.
1953. 33.123 „	1953. 14.966 „	1953. 13.530 „	1953. 24.310 „
1954. 57.015 „	1954. 56.926 „	1954. 24.679 „	1954. 25.459 „

Manje količine otkupljenog i prerađenog mleka 1953. godine posledica su suše u 1952. godini.

Mlekara je proizvodila sledeće mlečne proizvode:

Sveže pasterizirano mleko, pavlaku, maslo, skutu (urdu), ementalec edamec, trapist, gouda, grojer, liptavski sir, gorgonzola, romadur, topljene sireve i jogurt.

Prodajne cene su bile stabilne cele 1954. godine i iznosile su:

	na veliko	na malo
ementalec	360 din. kg.	400 din. kg.
edamec	280 „ „	290 „ „
trapist	240 „ „	260 „ „
gouda	290 „ „	300 „ „
grojer	360 „ „	360 „ „
skuta (urda)	70 „ „	70 „ „
liptavski sir	200 „ „	220 „ „
romadur	35 „ „	35 „ „
»Triglav«-topljeni	103 „ kutija	110 „ kut.
kranjski topljeni	28 „ komad	30 „ kom.
sveža pavlaka	220 „ kg	220 „ kg
gorgonzola	420 „ „	450 „ „
jogurt 0,25 lit	12 „ „	14 „ „

Zahvaljujući dobroj kvaliteti sireva pri inventuri 31. XII. 54. nije bilo zrelih sireva za prodaju. Glavni konzument je NR Slovenija, a manje količine su prodane izvan republike. Izvoza nije uopšte bilo.

4. Korišćenje kapaciteta mlekare

Uređajem, kojim sada mlekara raspoložuje, može primiti i preraditi 20.000 litara mleka dnevno. Iz prosečnih dnevnih količina mleka vidi se, da je mlekara u 1954. godini radila sa min. 47,5% (januar) i max. 70% (oktobar) svoga kapaciteta. Uskoro će mlekara raditi svojim punim kapacitetom, jer mleko vrlo brzo raste iz svih dosad nabrojanih razloga.

Troškovi po 1 litri mleka osetno padaju sa većom količinom mleka. Ako uzmemo samo transportne troškove, videćemo, da su mlekaru koštali svi prevozi (do mlekare i prodavaonica) od 1,85 do 2 dinara po 1 litru, dok su u oktobru,

kada je mlekara imala max. količine mleka, svi prevozi stajali samo 1,37 dinara. Tako je i sa ostalim troškovima.

5. Radna mesta

Uprava mlekare ima 6 radnih mesta: 1. upravnik, 2. računovođa, 3. komercijalist, 4. robni knjigovođa, 5. saldo-kontist i 6. blagajnik-administrator.

U pogonu mlekare je 12 radnih mesta:

- 1 poslovođa
- 2 prijem mleka
- 3 sirarna
- 2 jogurt i topljeni sirevi
- 1 pasterizacija
- 2 kotlovnica

U voznom parku je zaposlenih 10 i to:

- 1 mehaničar
- 4 šofera
- 5 pratilaca kamiona (od njih su 2 kvalificirani stolari i u slobodnom vremenu rade sve potrebne stvari za mlekaru).

U magacinu je 1 magacioner.

To znači, svega je zaposlenih 29 službenika i radnika.

U 15 prodavaonica mleka je zaposleno 16 prodavačica.

Važno je naglasiti, da je od 10 radnika, koji imaju posla sa mlekom, njih 9 završilo mlekarsku školu, od kojih su 2 sa preko 25 godina prakse.

Ovako mali broj zaposlenih radnika omogućuje praktičan rad učenika Mlekarske škole. Međutim, učenika nema u doba, kada mlekara ima najveće količine mleka (juli, avgust, pola septembra). Tada mlekara zaposluje oko 8 radnika, uglavnom nekvalificiranih radnica, koje se upotrebljavaju za pranje i čišćenje.

Mleko dolazi u mlekaru u letnjem vremenu najkasnije do 9^h30', a u zimskom nešto docnije. Pasterizacija je završena oko 11^h30'. Viškovi mleka se prerađuju prvenstveno u one vrste sireva, koje tržište više traži, a vodi se računa i o praksi učenika.

Svi su radnici plaćeni po radnom satu: kvalificirani od 38 do 63 dinara na sat, nekvalificirani od 32 do 36 din. na sat. Pored redovne tarifne stavke radnici dobivaju i prekovremene radne sate sa povećanjem za 50%, ukoliko priroda posla to zahteva. Godine 1954. bilo je odobrenih 7.344 radnih časova, od kojih je boljom organizacijom iskorišćeno samo 5.575 prekovremenih časova ili uštedeno 24% odobrenih prekovremenih sati.

Prodavačice imaju fiksne plate 3000 dinara i 6% od prometa. Na taj su način zainteresirane za što veći promet, i to se u praksi dobro pokazalo.

6. Troškovi mlekare, promet i finansijski rezultat

Trebalo bi da bude cilj svake mlekare, da svede sve troškove na najnižu moguću meru i time smanji raspon između otkupne i prodajne cene. Ti su troškovi zavisni od različitih faktora, među kojima su najvažniji sledeći:

- 1. veličina odkupnog područja
- 2. putna mreža

3. cene goriva i rezervnih delova
4. društvene obaveze-porez, amortizacija, kamate i anuitete
5. cene ambalaži
6. organizacija odkupa, odkupna cena i prerada mleka.

Smatramo, da je prvih šest faktora objektivne prirode i da bi država trebala odlučno da intervenira raznim olakšicama. Međutim, organizacija otkupa je subjektivne prirode, i to u velikoj meri zavisi od kvalifikacija i sposobnosti radnog kolektiva.

Da bi mlekarski pogoni bili rentabilni, potrebno bi bilo, da otkupno područje bude što uže (primer kranjske mlekarne), a ako to već nije slučaj, onda svim sredstvima pomoći stvaranje što većih mlečnih stada u neposrednoj okolini mlekarne (primer skopske mlekarne). To bi morale da pomognu mesne narodne vlasti i zadružne organizacije.

Putna mreža je naše opšte privredno pitanje, i to će se rešavati uporedno sa sve većim razvojem naše privrede. Šta znače dobri putevi za kamione i njihov vek trajanja, nije potrebno naglašavati!

Cene goriva i rezervnih delova su neobično visoke i one u velikoj meri povećavaju troškove. Gorivo treba za mlekarne regresirati. U Sloveniji su mlekarne od januara 1955. o. g. dobile regres na gorivo i mazivo. Rezervne delove za kamione treba što pre osloboditi svih mogućih faktora.

Društvene obaveze je isto tako potrebno što pre revidirati. Po postojećem privrednom sistemu i mestu mlekaru u njemu, zahteva se od mlekaru akumulacija, a ona je po našem mišljenju u suprotnosti sa namenom i ciljem mlekaru da snabdevaju decu, bolesnike, pa i odrasle nenadomestljivom hranom-mlekom. I od te, po svaku cenu ostvarene dobiti, odvajaju se na ime saveznog poreza 50%. Toga bi trebalo osloboditi sve mlekarne. Kakve su obaveze mlekaru za amortizaciju, kamate i anuitete, najbolje ilustruju podaci ing. Vitkovića u »Mlekarstvu« br. 11 od 1954. godine.

Cene ambalaže su visoke i potrebno je osloboditi mlekarne svih faktora za potrebe, koje još uvek mora uvoziti.

Zadružna mlekaru u Kranju imala je raspon između otkupne i prodajne cene u toku 1954. od 4—6 dinara. Mleko je plaćano franko sabirna stanica 20 + 1 din. marže do 22 + 1 din. marže za 3,2% masti.

Mlekaru nije bila uvek u stanju da sa tako malim rasponom pokriva sve troškove. Tada je gubitke pokrivala preradom mleka u najrazličitije mlečne proizvode.

Iz bilance per 30. VI. 1954. dolazimo do sledeće kalkulacije za 1 litar konzumnog mleka:

otkupna cena mleka sa maržom	21,55
amortizacija	1,07
prevozi kamionom	1,95
obračunske plate sa dodacima	1,29
kamate na osnovna sredstva	0,23
ostali opšti upravni i materijalni troškovi	1,34

Ukupno: 27,43

Prodajna cena svežega mleka, uključujući tu i prodaju sveže pavlake, iznosi je 27,93 dinara, t. j. 0,50 dinara dobiti pri svakom litru prodanog mleka.

Za prvih 6 meseci 1954. godine bilo je otkupljeno 1,530.187 litara mleka i ostvarena dobit od 3,186.622 din, i to:

pri konzumnom mleku	566.741.— din.
pri preradi	2,523.512.— din.
ostali dohoci	96.369.— din.
	<hr/>
	3,186.622.— din.

Mlekara pri svojim kalkulacijama računa mleko sa maržom 23 dinara i na taj način je ostvarila 1,925.219 din. komisijske razlike, koja se u zimskim mesecima kroz odgovarajuću otkupnu cenu (21 do 22 dinara za 3,2% masti) vraća natrag proizvođačima.

Godišnja bilanca za 1954. godinu pokazuje celokupni dohodak od 115,655.833 dinara i od toga dobit od 6,275.363 ili 5,41% od dohotka.

Mlekara je tretirana u društvenom planu sreža kao zanatsko zadržno preduzeće i kao takvo je imalo da podeli dobit na sledeći način:

savezni porez	3,137.682 din.	ili	50%
rezervni fond	163.536		2,61%
vanredni doprinos za soc. osigur.	118.831		1,89%
anuiteti	895.790		14,27%
doprinos narodnom odboru	627.536		10%
dobit za samostalno raspolaganje	1,331.998		21,23%

Dobit za samostalno raspolaganje je podeljena na sledeći način:

fond za plate iz dobiti	641.419	10,22%
socijalno osiguranje	288.639	4,60%
fond za samostalno raspolaganje	401.940	6,41%

Pored navedenog mlekara mora da odvoji još i 9% od dobiti na ime kotizacije sreskom savezu, a kako se kotizacija od 1. VII. 1954. plaća iz fonda za samostalno raspolaganje, to mlekara i pored takve dobiti nema sredstava za takvu kotizaciju, jer taj fond iznosi 6,41% od dobiti.

Moramo zaključiti, da mlekare na ovakav način ne mogu egzistirati i pored toga da su aktivne, jer praktično je dobit tako oporezovana, da mlekari ne ostaje skoro ništa. Zato je potrebno doneti u okviru FNRJ jedinstveni »status« za sve mlekare i tretirati ih kao društveno socijalne ustanove ili bar onako kao mlin-sku industriju, jer je mleko isto tako vredno i važno kao i hleb.

I na kraju zahvaljujući pravilnoj politici otkupne cene i punoj suradnji sreskog saveza, zadruga i mlekare postoje svi objektivni uslovi, da mlekara uskoro postane preduzeće zemljoradničkih zadruga, odnosno samih proizvođača, a onda će ta saradnja biti još pozitivnija.